

SAECULUM I. O.

Π. Iorga

Viața și domnia lui
Constantin-Vodă
Brâncoveanu

Deloc spectaculoasă, în afara victoriei de la Zărnești împotriva imperialilor (1690), lunga domnie a lui Constantin Brâncoveanu, a avut, totuși, o importanță extraordinară, asigurând, prin continuitatea și suplețea politicii sale, păstrarea neștirbită a fruntariilor țării și a ființei noastre naționale, între cele trei mari imperii hrăpărețe.

Scrierile lui N. Iorga despre viața și faptele Voievodului, precum și documentele referitoare la domnia și sfârșitul lui, scot cu prisosință în evidență acest fapt, deschizând perspective nebănuite către proiectele sale cu adevărat mărețe.

I. Opreșan

ALTE LUCRĂRI DIN CUPRINSUL VOLUMULUI:

- Căderea și moartea lui Constantin-Vodă Brâncoveanu
- Valoarea politică a lui Constantin Brâncoveanu
- Între germani și turci
- Tragedia dinastiei muntene
- Documente privitoare la Constantin-Vodă Brâncoveanu, la domnia și sfârșitul lui.

SAECULUM I. O.

Π. Iorga

Viața și domnia lui
Constantin-Vodă
Brâncoveanu

Coperta și supracoperta de I.OPRIȘAN

Supracoperta I:

Portretul „după natură”, al Domnitorului-ctitor Constantin Brâncoveanu, 1704, rămas intact până astăzi.

Să se observe fundalul – voit pictat așa sau doar premonitoriu? – cu cele trei culori, exact în ordinea lor firească, de pe viitorul drapel al țării: roșu, la vârf (jos), galben și albastru, la catarg (sus). E prima prefigurare, din câte știm, a steagului național.

Supracoperta IV:

Una dintre variantele stemei (blazonului) lui Constantin Brâncoveanu.

Coperta I:

Constantin-Vodă Brâncoveanu, pictură pe pânză, apud *Enciclopedia României*, vol.I, 1938, de D.Gusti (și colaboratorii).

Coperta IV: Constantin-Vodă, copil, cu coroană, împreună cu părinții și cu ceilalți doi frați, morți prematur (Hurezi, detaliu).

Traducerea documentelor străine:

Cristina Deutsch (limba italiană)
Magda Petculescu (limba germană)
Traian Diaconescu (limba latină)
Mihai Popescu (limba franceză)

Editura SAECULUM I. O.
ISBN: 978-973-642-328-4

SABIA ÎNTELEPCIUNII

După cum observa N. Iorga, citând din cronicarul Radu Popescu – dar ar fi putut cita la fel de bine și din Radu Greceanu și din alte cronici ale vremii – nu Constantin Brâncoveanu a vrut să se logodească cu Țara, ci Țara și l-a dorit de mire.

Voievodul, care considera că a fost la casa lui ca un domn – „trăit-am, declara el, cum am vrut, nimic lipsindu-mi și domnia aceasta eu nu o pohtesc ca să-mi înmulțesc grijile și nevoile, ci Dumneavoastră m-ați pohtit și fără voia mea m-ați pus Domn, în vremi ca acestea turburate, înconjurați de oști și de vrăjmași” – , s-a nimerit să fie chiar Domnul providențial cerut de momentul istoric cu totul special, necesar păstrării intacte a fruntariilor Țării între nemți, turci, polonezi și rușii, care se înfățișau pentru prima dată la gurile Dunării ca „apărători ai Ortodoxiei”.

Graba boierilor de a-l alege Domn pe Brâncoveanu – care ar fi fost implicat, după Dimitrie Cantemir, împreună cu stolnicul Constantin Cantacuzino și spătarul Mihai Cantacuzino în otrăvirea lui Șerban Cantacuzino, spre a-l opri – neputând altfel – din periculoasa aventură a unui război, de unul singur, sau alături de Imperiali, cu turcii –, era justificată, pe de o parte, de posibilitatea ca austriecii „să vie și să-și ridice Domn despre partea lor”, „să prindă țara și în urmă, încă fiind turcul puternic, va vrea să nu lase țara, și cu multe pagube și vărsări de sânge se va îndrepta”, iar pe de altă parte, pentru că „vrăjmașii”, „prin delungarea vremii”, „dând bani turcilor”, ar fi putut „să pună Domn străin, măcar și din feciorii de Domn ce erau la Țarigrad, și atunci ar fi fost pagubă și rea primejdie șeităneștilor ce stăpânesc țara”.

Dar mai ales își susțineau alegerea – după cum scria Radu Greceanu – prin faptul că „nu era altul obștii mai plăcut decât Măria Sa, nu numai pentru multa vrednicie și înțelepciune ce avea, ci mai vârtos pentru multele blândețe și faceri de bine, care spre toți, încă din boierie, avea.”

Dacă în privința „bunătății”, cronicarul îngroșa, desigur, liniile într-o scriere elaborată sub supravegherea Domnului, se cuvine însă a fi reținute celelalte două trăsături: „vrednicia” – de bun administrator, constructor, iubitor al artei și răspânditor al cărților, nu numai de cult – dar mai ales „înțelepciunea.”

Într-o vreme când armele zăngăneau la granițele țării și dușmanii – turci, tătari, nemți, ruși – intrau când doreau în țară, Vodă Brâncoveanu nu mai putea scoate, fără a fi lichidat ca Domn și cu el și țara, paloșul spre a se apăra – de altfel nici n-a simțit nevoia unei armate, deși nu i-ar fi stricat s-o aibă ceva mai mare – ci a tras sabia înțelepciunii și a recurs la puterea boldului de aur, care dărâamă cetățile.

Ajutat până la o vreme de învățatul stolnic Constantin Cantacuzino, căruia-i cerea mereu sfatul și care, cel puțin în prima parte a domniei, se ocupa personal de legăturile cu străinătatea, având chiar cifrul propriu, a reușit în timpul domniei sale să țină cumpăna puterilor amenințătoare și să nu se implice în conflicte războinice, decât o singură dată, la Zărnești (1690), dar împreună cu turcii, tătarii și curuții lui Thököly.

Primul mare act de înțelepciune diplomatică de care a dat dovadă Voievodul l-a constituit trimiterea la Viena a altor negociatori decât cei de pe timpul domniei lui Șerban Cantacuzino, în timpul căruia se semnase un act de supunere defavorabil nouă, spre a condiționa „închinarea” țării către creștini de garantarea protejării ei împotriva turcilor și a tătarilor și de păstrarea „obiceiului pământului” românesc cu toate consecințele de apărare a ființei naționale ce decurg din el.

La presiunile militare – ordonate de împăratul Leopold I –, ale generalului Donat Heissler, care intră în țară și ocupă chiar Bucureștii, spre a-l determina pe Constantin Brâncoveanu să recunoască clauzele de risc ale alipirii Țării Românești la Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană, achitându-și „birurile” impuse de creștini în cereale, vite, iernarea regimentelor germane din Transilvania, bani etc., principele face o mișcare absolut imprevizibilă. El cheamă, spre a alunga din țară trupele germane, pe turcii conduși de Cerchez Ahmed pașa și pe tătari, în frunte cu fiul hanului, pe care-i plătește spre a nu face ravagii. Se spune că hoardele tătarești ar fi fost aduse de însuși stol-

Cuprins

<i>Sabia înțelepciunii (I. Oprișan)</i>	5
<i>Notă asupra ediției (I. Oprișan)</i>	15
I. Viața și domnia lui Constantin-Vodă Brâncoveanu	19
1. Înaintașii și copilăria.....	21
2. Așezarea și întărirea în domnie (1688-[16]93)	28
3. Pace în mijlocul războiului (1693-1699).....	60
4. Lupta cu Alexandru Mavrocordat. Afaceri ardelenene și ani de liniște (1699-1703)	73
5. Timpuri de liniște (1703-[17]11)	90
6. Brâncoveanu și Petru cel Mare (1707-[17]12). Sfârșitul (1714).....	124
II. Valoarea politică a lui Constantin Brâncoveanu	139
III. Activitatea culturală a lui Constantin Vodă Brâncoveanu și scopurile Academiei Române	169
IV. Căderea și moartea lui Constantin Vodă Brâncoveanu	193
Câteva puncte de orientare	196
Nu sunt îndreptățite miturile.....	197
Mărturiile trecutului	198
În jurul precizărilor d[omnu]lui Hagi Moscu	199
De ce a căzut Brâncoveanu	200
Constantin Brâncoveanu, omul	201
Un ocrotitor înnăscut al artei și literelor.....	202
Cum a devenit domn Brâncoveanu.....	203
Memoriile lui Radu Popescu	204
Rolul jucat de Constantin Stolnicul	208
Personalitatea lui C. Stolnicul	209
Domnia lui Brâncoveanu.....	210
Supremația asupra Moldovei.....	213
Un document polon	215
O mărturisire a Spătarului căftănit	217
O a doua scrisoare	218
Soarta lui Constantin Brâncoveanu	221
Cauzele acestei căderi.....	223
V. Între germani și turci	227
VI. Tragedia dinastiei muntene	261
VII. ADDENDA. Documente privitoare la Constantin-Vodă Brâncoveanu, la domnia și sfârșitul lui	275
Note și comentarii	429